

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Eurooppa 2020 -strategia

Suomen kansallinen ohjelma
kevät 2012

16a/2012

Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Eurooppa 2020 – strategia

Suomen kansallinen ohjelma
kevät 2012

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0 295 5 30001 (vaihde)
Internet: www.vm.fi
Taitto: Anitta Heiskanen/VM-julkaisutiimi

Juvenes Print
Tampereen Yliopistopaino Oy, 2012

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtiovarainministeriö, huhtikuu 2012	
Tekijät	Valtiovarainministeriö kansantalousosasto	
Julkaisun nimi	Eurooppa 2020 – strategia, Suomen kansallinen ohjelma, kevät 2012	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Julkaisun kieliversiot: ruotsi: Europa 2020 –strategin, Finlands nationella program, våren 2012 (16b/2012) englanti: Europe 2020 Strategy – Finland’s Draft National Programme, Spring 2012 (16c/2012)	
Asiasanat	Eurooppa 2020 strategia, talouspolitiikka, työllisyys, tutkimus- ja kehitys, ilmasto, koulutus, köyhyysriski	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 16a/2012	
Julkaisun myynti/jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vm.fi/julkaisut . Samassa osoitteessa on ohjeet julkaisun painetun version tilaamiseen.	
Painopaikka ja -aika	Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy 2012	
ISBN 978-952-251-339-7 (nid.) ISSN 1459-3394 (nid.) ISBN 978-952-251-340-3 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sivuja 46	Kieli Suomi
Tiivistelmä <p>Eurooppa-neuvosto päätti vuonna 2010 uudesta talous- ja työllisyysstrategiasta. Vuoteen 2020 ulottuvan Eurooppa 2020 – strategian visio on älykäs, kestävä ja osallistava kasvu. Strategiassa asetetaan koko EU:ta koskevat tavoitteet työllisyydelle, tutkimus- ja kehitysmenoille, ilmastolle, koulutukselle ja köyhyyden poistamiselle. Jokainen jäsenvaltio asettaa vastaavat kansalliset tavoitteet.</p> <p>Suomen kansallisenä tavoitteena on nostaa 20 – 64 -vuotiaiden työllisyysaste 78 prosenttiin, säilyttää tutkimus- ja kehitysmenojen tavoitetasona 4 prosenttia bruttokansantuotteesta, saavuttaa EU:ssa sovitut ilmasto- ja energiavoitteet, nostaa korkeakoulututkinnon suorittaneiden 30 – 34 -vuotiaiden osuus 42 prosenttiin ja pienentää 18 – 24 -vuotiaiden koulupudokkaiden osuus 8 prosenttiin sekä vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien määrää.</p> <p>Kansallisen ohjelman mukaan talouskasvu edellyttää Suomessa kilpailukyvyyn parantamista, julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden varmistamista, tuotantorakenteen monipuolistamista, työvoiman täysimääräistä hyödyntämistä ja kilpailun lisäämistä.</p>		

Presentationsblad

Utgivare och datum	Finansministeriet, april 2012	
Författare	Finansministeriet, Ekonomiska avdelningen	
Publikationens titel	Eurooppa 2020 – strategia, Suomen kansallinen ohjelma, kevät 2012	
Publikationens andra versioner	Publikationens språkversioner: svenska: Europa 2020 –strategin, Finlands nationella program, våren 2012 (16b/2012) engelska: Europe 2020 Strategy – Finland's Draft National Programme, Spring 2012 (16c/2012)	
Publikationsserie och nummer	Finansministeriets publikationer 16a/2012	
Beställningar/distribution	Publikationen finns i PDF-format på www.vm.fi/julkaisut . Anvisningar för beställning av en tryckt version finns på samma adress.	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy	
ISBN 978-952-251-339-7 (hft.) ISSN 1459-3394 (hft.) ISBN 978-952-251-340-3 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sidor 46	Språk Finska
Sammandrag <p>Europeiska rådet beslutade om en ny ekonomi- och sysselsättningsstrategi 2010. Visionen i strategin Europa 2020 som sträcker sig till år 2020 är en intelligent, hållbar och engagerande ekonomisk tillväxt. Genom strategin fastställs målsättningarna för hela EU med avseende på sysselsättning, forsknings- och utvecklingsutgifter, klimat, utbildning och minskning av fattigdom. Varje medlemsstat ska sätta upp motsvarande nationella mål.</p> <p>Finlands nationella mål är höja sysselsättningen bland 20–64-åringar till 78 procent, hålla forsknings- och utvecklingsutgifterna på målnivån som är minst 4 procent av bruttonationalprodukten, uppnå de energi- och klimatmål som överenskommit inom EU, höja andelen 30–34-åringar som tagit högskoleexamen till 42 procent, minska andelen 18–24-åringar som avbryter skolgången till 8 procent och minska antalet personer som hotas av fattigdom och utslagning.</p> <p>För en ekonomisk tillväxt i Finland krävs det utifrån det nationella programmet, i enlighet med Europapaktens, att konkurrenskraften stärks, den långsiktiga hållbarheten i offentliga finanser säkerställs, produktionsstrukturen ska göras mer mångsidig, arbetskraften utnyttjas till fullo och konkurrensen främjas.</p>		

Description page

Publisher and date	Ministry of Finance, April 2012	
Author(s)	Ministry of Finance, Economics Department	
Title of publication	Eurooppa 2020 – strategia, Suomen kansallinen ohjelma, kevät 2012	
Parts of publication/ other versions released	The publication 's language versions: Swedish: Europa 2020 –strategin, Finlands nationella program, våren 2012 (16b/2012) English: Europe 2020 Strategy – Finland's Draft National Programme, Spring 2012 (16c/2012)	
Publication series and number	Ministry of Finance publications 16a/2012	
Distribution and sale	The publication can be accessed in pdf-format at www.vm.fi/julkaisut . There are also instructions for ordering a printed version of the publication.	
Printed by	Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy	
ISBN 978-952-251-339-7 (print.) ISSN 1459-3394 (print.) ISBN 978-952-251-340-3 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	No. of pages 46	Language Finnish
Abstract <p>In 2010 the European Council decided on a new economic and employment strategy. The vision of the Europe 2020 Strategy, which extends to 2020, is smart, sustainable and inclusive economic growth. The strategy sets EU-wide targets for employment, research and development expenditure, climate policy, education and reducing poverty. Every Member States sets its own corresponding national targets.</p> <p>Finland's national targets are the raising of the employment rate of 20–64 year-olds to 78%, maintaining R&D spending at a minimum of 4% of GDP, reaching the climate and energy targets agreed in the EU, raising the proportion of 30–34 year-olds with tertiary-level education to 42%, keeping the proportion of 18–24 year-old early school leavers below 8%, and reducing the number of people living at risk of poverty and social exclusion.</p> <p>According to the national programme, economic growth requires in Finland an improvement in competitiveness, the safeguarding of the long-term sustainability of public finances, diversification of the production structure, full utilisation of labour and increased competition.</p>		

Esipuhe

Suomi antoi komissiolle ensimmäisen kansallisen Eurooppa 2020 – strategiaan perustuvan ohjelman vuoden 2011 huhtikuussa juuri ennen eduskuntavaaleja. Ohjelman linjaukset perustuivat edellisen vaalikauden hallitusohjelmiin ja hallitusten periaatepäätöksiin.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitus hyväksyi vuoden 2011 syksyllä kansallisen ohjelman tarkistuksen. Siinä kuvattiin hallitusohjelman, vuoden 2012 valtion talousarvioesityksen ja vuosien 2013 – 2015 kehyspäätöksen päälinjaukset Eurooppa 2020 – strategian kansallisen toteutuksen näkökulmasta. Hallitus vahvisti edellisen hallituksen asettamat kansalliset tavoitteet.

Kevään 2012 kansallisessa ohjelmassa esitetään ne hallituksen päättämät toimenpiteet, joilla kansalliset tavoitteet voidaan saavuttaa ja kasvun esteet poistaa. Ohjelmassa esitetään mahdollisuuksien mukaan myös toimenpiteiden budjettivaikutuksia.

Ohjelmaa on käsitelty hallituksen päätöksentekomenettelyjen mukaisesti. Lisäksi se on esitelty talousneuvostossa ja EU-menettelyjen yhteydessä työmarkkinajärjestöille.

Sisällys

Esipuhe	9
1 Talouspolitiikan koordinaatiolla kasvua ja työllisyyttä	13
2 Suomen Eurooppa 2020 – ohjelmat ja Euro Plus sitoumukset	15
3 Keskipitkän aikavälin taloudelliset näkymät Suomessa	17
4 Kasvun ja työllisyyden edellytykset ja esteet Suomessa	19
4.1 Kansalliset Euro Plus sitoumukset kilpailukyvyyn parantamiseksi sekä rahoitusvakauden ja verokoordinaation vahvistamiseksi	19
4.2 Kokonaistalouden vakaus	20
4.3 Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden varmistaminen	22
4.4 Tuotantorakenteen monipuolistaminen	26
4.5 Työvoiman hyödyntäminen täysimääräisesti	28
4.6 Kilpailun lisääminen	32
5 Suomen kansalliset, vuoteen 2020 ulottuvat tavoitteet	35
5.1 Työllisyysaste on 78 prosenttia	35
5.2 Tutkimus- ja kehitysmenojen tavoitetasona on 4 prosenttia bruttokansantuotteesta	36
5.3 Ilmasto- ja ympäristötavoitteet	37
5.4 Koulutustavoitteet	39
5.5 Köyhien määrä vähenee 150 000:lla	40
6 Rakennerahastotoimien sitominen aiempaa tiiviimmin Eurooppa 2020 -strategian toteutukseen	43

1 Talouspolitiikan koordinaatiolla kasvua ja työllisyyttä

Talouspolitiikan ja työllisyyden koordinaatio Euroopan unionissa ja erityisesti euroalueella perustuu yhteiseen intressiin. Sitä koskevat säädökset löytyvät perussopimuksesta ja EU:n lainsäädännöstä. Koordinaatiosta on sovittu myös useissa poliittisissa sopimuksissa.

Perussopimus asettaa jäsenvaltioiden talouspolitiikalle selvät raamit. Julkisen talouden alijäämä ei saa ylittää 3 prosenttia eikä julkisen velka 60 prosenttia bruttokansantuotteesta. Jäsenvaltioiden talouspolitiikkaa ja sitä koskevaa päätöksentekoa ohjataan lisäksi talouspolitiikan laajoilla suuntaviivoilla ja työllisyysuuntaviivoilla. Vakaus- ja kasvusopimus sisältää tarkemmat määräykset siitä, kuinka julkisen talouden vakautta ja kestävyyttä valvotaan ja, kuinka mahdollisiin poikkeamiin voidaan puuttua.

Eurooppa-neuvosto päätti kesäkuussa 2010 uudesta, vuoteen 2020 ulottuvasta talous- ja työllisyysstrategiasta. Eurooppa 2020 - strategiassa asetetaan koko EU:ta koskevat tavoitteet työllisyydelle, tutkimus- ja kehitysmenoille, ilmastopolitiikalle, koulutukselle ja köyhyyden poistamiselle. Näiden yleistavoitteiden perusteella jäsenvaltiot asettavat kansalliset tavoitteensa. EU:n talous- ja rahoitusasianneuvosto vahvisti vuoden 2010 kesäkuussa jokaiselle jäsenvaltiolle sen kasvun ja työllisyyden edellytykset ja esteet.

Taluskriisi ja huoli eurooppalaisen kilpailukyvyn menettämisestä ovat lisänneet tarvetta talouspolitiikan koordinaation vahvistamiseen. Vuoden 2010 heinäkuussa talous- ja rahoitusasianneuvosto päätti vuosittaisesta eurooppalaisesta ohjausjaksosta. Komissio antaa vuoden vaihteessa kasvuselvityksen. Maaliskuussa Eurooppa-neuvosto määrittelee tärkeimmät talouspoliittiset ja työllisyysaasteet sekä antaa jäsenvaltioille strategista ohjausta. Huhtikuussa jäsenvaltiot raportoivat talous- ja työllisyyspolitiikastaan EU:lle vakaus- tai lähentymisohjelmalla ja kansallisella Eurooppa 2020-ohjelmalla. Näissä ohjelmissa on otettu huomioon Eurooppa-neuvoston antama ohjaus. Touko-kesäkuun vaihteessa komissio esittää maakohtaisia suosituksia, jotka neuvosto hyväksyy kesäkuussa. Ensimmäiset, ohjausjakson mukaiset maakohtaiset suositukset annettiin vuoden 2011 heinäkuussa.

Vuoden 2011 maaliskuussa euromaat tekivät poliittisen Euro Plus -sopimuksen. Sillä pyritään parantamaan kilpailukykyä, työllisyyttä ja julkisen talouden kestävyyttä sekä vahvistamaan rahoitusvakautta. Lisäksi kiinnitetään huomiota veropolitiikkojen koordinointiin. Sopimukseen liittyivät euromaiden lisäksi Bulgaria, Tanska, Latvia, Liettua, Puola ja Romania. Sopimuksen ulkopuolelle jäivät Tšekki, Unkari, Britannia ja Ruotsi.

Vuoden 2011 joulukuussa tuli voimaan viisi talouspolitiikan koordinaatioita vahvistavaa asetusta ja kansallisia budjettimenettelyjä koskeva direktiivi (ns. Six Pack). Uusilla säädök-

sillä vahvistetaan vakaus- ja kasvusopimusta, etenkin sen ennalta ehkäisevää vaikutusta. Asetuksessa säädetään myös eurooppalaisesta ohjausjaksosta ja kansallisista uudistusohjelmista. Lisäksi on luotu uusi liiallisten kokonaistaloudellisten tasapainottomuuksien ehkäisemistä ja korjaamista koskeva menettely. Liiallisella tasapainottomuudella tarkoitetaan kehitystä, joka vaikuttaa tai voi vaikuttaa kielteisesti jäsenvaltion talouden, talous- ja rahaliiton tai EU:n moitteettomaan toimintaan. Tilanteet pyritään havaitsemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta jäsenvaltiolle voidaan antaa suosituksia sen korjaamiseksi.

Vuoden 2012 helmikuussa komissio raportoi ensimmäistä kertaa tasapainottomuusmenettelyyn liittyvän hälytysmekanismiin perusteella. Komission mukaan Suomen ja 11 muun jäsenvaltion talouteen saattaa liittyä kokonaistaloudellista tasapainoa koskevia uhkia, jotka vaativat syvällisempää tarkastelua. Uusi menettely täydentää eurooppalaista ohjausjaksoa ja mahdollistaa sen, että neuvosto voi keskustella myös kilpailukykyyn ja makrotasapainoon liittyvistä kysymyksistä. Jos poikkeamat todetaan euroalueen kannalta haitallisiksi, neuvosto voi niihin puuttua.

Joulukuussa 2011 hyväksytty kansallisia budjettimenettelyjä koskeva direktiivi on saatettava voimaan kansallisella lainsäädännöllä vuoden 2013 loppuun mennessä. Uusi direktiivi koskee laajasti koko julkisen sektorin ohjausta ja hallintaa sekä lisää politiikkakoordinaation johdonmukaisuutta kansallisella tasolla.

Vuoden 2012 maaliskuun Eurooppa-neuvostossa 25 jäsenvaltiota allekirjoitti sopimuksen talous- ja rahaliiton sekä talouspolitiikan koordinaation vahvistamisesta. Sopimus ei tuo juuri uutta niihin vaatimuksiin, joita EU:n lainsäädäntö jo edellyttää jäsenvaltioilta. Jäsenvaltioiden on kuitenkin vietävä kansalliseen lainsäädäntöön vakaus- ja kasvusopimuksen mukainen finanssipoliittinen sääntö ja automaattinen korjausmekanismi siltä varalta, että julkisen talouden tasapaino poikkeaa tästä säännöstä.

Edellä selvitetyyn mukaisesti talouspolitiikan koordinaatiota ja jäsenvaltioiden ohjausta on vahvistettu merkittävästi vuosina 2010 - 2012. Komission kasvuselvityksen painopistealueet, Eurooppa-neuvoston ohjaus, talouspolitiikan ja työllisyyden suuntaviivat, vahvistettu vakaus- ja kasvusopimus, liiallisten tasapainottomuuksien menettely, neuvoston hyväksymät maakohtaiset suositukset sekä Eurooppa 2020 strategian ja Euro Plus -sopimuksen perusteella tehdyt kansalliset sitoumukset tulee huomioida kansallisessa politiikassa.

2 Suomen Eurooppa 2020 – ohjelmat ja Euro Plus sitoumukset

Suomi on antanut kolme kansallista Eurooppa 2020 – ohjelmaa. Pääministeri Mari Kiviniemen hallitus antoi ohjelmaluonnoksen vuoden 2010 syksyllä ja varsinaisen ohjelman keväällä 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallitus vahvisti syksyllä 2011 annetussa ohjelmassa aikaisemmin asetetut kansalliset tavoitteet.

	EU:n yleistavoite	Suomi vuonna 2011	Suomi vuonna 2020
Työllisyysaste (20 – 64 –vuotiaat)	75 %	73,4 %	78 %
T&K menot/BKT	3 %	3,73 %	tavoitetasona 4 %
Ilmasto:			
- CO2 päästöt	-20 %	-10 %	-16 %
- uusiutuva energia	20 %	31,5 %	38,5 %
- energiatehokkuus	20 % (368 Mtoe)	-	4,21 Mtoe
Koulutus			
- Korkea-asteen tutkinnon suorittaneet 30-34 –vuotiaat	40 %	38 %	42 %
Koulupudokkaat (18 - 24 vuotiaat)	10 %	noin 10 %	8 %
Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävät	20 miljoonaa vähemmän	920 000	770 000

Vuoden 2011 syksyllä annetussa ohjelmassa kuvattiin pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen kesäkuussa 2011 päivätty ohjelma, vuoden 2012 valtion talousarvioesitys ja vuosien 2013 - 2015 kehyspäätös siltä osin, kuin ne liittyivät Eurooppa 2020 strategiaan. Suomen kansalliset tavoitteet ylittävät EU:ssa asetetut yleistavoitteet.

Suomen Euro Plus sitoumukset vuosille 2011 ja 2012 hyväksyttiin vuoden 2011 loka-kuussa. Sitoumuksissa kuvattiin hallitusohjelman linjaukset kilpailukyvyyn, työllisyyden ja julkisen talouden kestävyuden parantamisesta sekä rahoitusvakauden ja verokoordinaation vahvistamisesta. Hallituksen sitoumukset olivat samansisältöisiä kuin syksyllä 2011 hyväksytyssä kansallisessa Eurooppa 2020 ohjelmassa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet.

3 Keskipitkän aikavälin taloudelliset näkymät Suomessa

Suomen talous toipui verrattain nopeasti vuonna 2008 alkaneesta poikkeuksellisen syvästä taantumasta. Keskipitkällä aikavälillä eli vuosina 2013 – 2016 talouden arvioidaan kasvavan keskimäärin vajaat 2 prosenttia ja julkisen talouden olevan hieman ylijäämäinen. Näköpiirissä ei kuitenkaan ole palautumista taantumaa edeltäneelle kasvu-uralle, jolloin kokonaistuotanto kasvoi keskimäärin runsaat 4 prosenttia.

Vaikka kansainvälinen talous ja Suomen vientimarkkinat kehittyisivät suotuisasti, väestön ikääntyminen heikentää talouden kasvumahdollisuuksia. Taantumien seurauksena julkinen talous on entistä heikommassa asemassa kohtaamaan väestön ikääntymisestä aiheutuvat menopaineet.

	2009	2010*	2011**	2012**	2013**	2014**	2015**	2016**
BKT, määrän muutos, %	-8.4	3.7	2.9	0.8	1.5	2.1	1.9	1.7
Työttömyysaste, %	8.3	8.4	7.8	8.0	7.9	7.7	7.4	7.3
Työllisyysaste (15 - 64 -vuotiaat), %	68.3	67.8	68.6	68.6	69.0	69.6	69.9	70.0
Työllisyysaste (20 – 64 -vuotiaat), %	73.3	72.8	73.5	73.3	73.7	74.2	74.5	74.7
Kuluttajahintojen muutos, %	0.0	1.2	3.4	2.8	2.6	2.1	2.0	2.0
Julkisyhteisöjen rahoitusasema, % BKT:sta	-2.5	-2.5	-0.5	-1.1	-0.5	-0.1	0.0	0.4
Julkisyhteisöjen velka, % BKT:sta	43.5	48.4	48.6	50.7	51.8	51.9	51.6	50.9

4 Kasvun ja työllisyyden edellytykset ja esteet Suomessa

EU arvioi vuonna 2010 kaikkien jäsenvaltioiden talouskasvun ja työllisyyden edellytykset ja esteet. EU:n mukaan Suomessa julkisen talouden kestävyys turvaaminen edellyttää julkisten palvelujen tuottavuuden parantamista. Näin voidaan myös osaltaan helpottaa riittävän työvoiman saantia yksityiselle sektorille. Talouskasvu edellyttää monipuolisempaa tuotantorakennetta, työvoiman täysimääräistä hyödyntämistä ja kilpailun lisäämistä erityisesti palvelualoilla.

Euro Plus sopimukseen osallistuvat maat ovat sitoutuneet tekemään kaikkensa kilpailukyvyyn ja työllisyyden parantamiseksi, julkisen talouden kestävyyskohentamiseksi ja rahoitusvakauden vahvistamiseksi.

Vuoden 2011 syksyllä annetussa kansallisessa ohjelmassa todettiin, että Suomelle vahvistetut kasvun ja työllisyyden edellytykset ja esteet tarjoavat edelleen perustellun lähtökohdan talous- ja rakennepoliitikkalle.

4.1 Kansalliset Euro Plus sitoumukset kilpailukyvyyn parantamiseksi sekä rahoitusvakauden ja verokoordinaation vahvistamiseksi

Hallituksen tekemät sitoumukset työllisyyden ja julkisen talouden kestävyysparantamiseksi ovat samansisältöisiä kuin kansallisessa Eurooppa 2020 ohjelmassa asetetut tavoitteet. Tämän vuoksi niiden osalta eteneminen kuvataan luvuissa 4.3., 4.5. ja 5.1.

Hallituksen strategisena tavoitteena on kestävä talouskasvu, työllisyyden ja kilpailukyvyyn vahvistaminen. Hallitus on sitoutunut parantamaan kilpailukykyä riittävällä tutkimus-, kehitys- ja innovaatio- ja investointirahoituksella, laatimaan kasvurahoituksen toimenpideohjelman, selvittämään yritystukien toimivuuden, uudistamaan korkeakoulutuksen rahoituksen vuoteen 2013 mennessä, monipuolistamaan elinkeinorakennetta, edistämään resurssiteho-kasta taloutta sekä kestäviä kulutus- ja tuotantotapoja, alentamaan yhteisöveroa, kehittämään yritysten toimintaympäristöä ja vähentämään hallinnollista taakkaa sekä torjumaan harmaata taloutta. Samat tavoitteet on kuvattu syksyllä annetussa Eurooppa 2020 ohjelmassa.

Digitaalisen tekniikan ja palvelujen sekä tieto- ja viestintäteknologian laajaan hyödyntämiseen yhteiskunnan eri osa-alueilla sisältyy huomattavia kasvu- ja kehitysmahdollisuuksia. Kysymys ei ole vain erilaisten teknologisten sovellusten tai uusien palveluiden kehit-

tämisestä, vaan myös niiden laajamittaisesta käytöstä ja sen ympärille syntyvästä liike- ja muusta toiminnasta. Digitaalisen talouden edistämisessä myös EU-toimet ovat keskeisessä roolissa, erityisesti toimivien EU:n laajuisten digitaalisten sisämarkkinoiden luominen Eurooppa-neuvoston linjaamalla tavalla vuoteen 2015 mennessä.

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus on sitoutunut tekemään tiivistä yhteistyötä työmarkkinajärjestöjen kanssa talous- ja työmarkkinapolitiikan valmistelussa ja päätöksenteossa. Yhteisiä asioita käsitellään pysyvässä neuvotteluelimessä. Tämä malli on Suomessa todettu toimivaksi sekä talouskasvun että työllisyyden kannalta.

Kilpailukyvyyn ja työllisyyden turvaamiseksi työmarkkinakeskusjärjestöt neuvottelivat syksyllä 2011 kaksivuotisen raamisopimuksen. Hallitus tuki raamisopimuksen syntymistä alentamalla vuonna 2012 tuloverotusta ja yhteisöverotusta yhteensä noin 400 miljoonalla eurolla. Lisäksi hallitus lupasi selvittää vuoden 2012 kevään aikana tutkimus- ja kehitysmenojen verovähennyksen sekä kasvuyrittäjyyden kannustimen käyttöön ottoa.

Raamisopimuksessa palkankorotusten tasoksi sovittiin vuosittain noin 2 prosenttia koko sopimuskautena. Kaikille työntekijöille maksetaan lisäksi 150 euroa kertakorvausta.

Raamisopimuksessa sovittiin myös työelämän laadun ja sosiaaliturvan parannuksista. Tämän perusteella hallitus käynnisti valmistelun uuden verovähennyksen käyttööntoimiseksi. Työnantaja saisi tehdä verovähennyksen, jos työntekijä osallistuu kolmen päivän ajan työnantajan määräämään koulutukseen tai yli 55-vuotias työntekijä työhyvinvointia parantavaan toimintaan. Verovähennys korvaisi työnantajalle työntekijän poissaolon aiheuttaman menetyksen. Vastaavanlainen kannustin osaamisen ja työhyvinvoinnin parantamiseen on tarkoitus luoda myös julkiselle sektorille. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamista parannetaan pidentämällä isyysvapaa vuoden 2013 alusta 54 arkipäivään.

Rahoitusvakauden vahvistamiseksi hallitus kehittää makrovakan välineistöä ja valvontaa osana laajempaa EU:n laajuista rahoitusvalvonnan uudelleen järjestelyä. Tähän kuuluu makrovakan valvontaa kehitetään kansallisesti nykyisten instituutioiden pohjalta. Finanssivalvonnalle varmistetaan toimivaltuudet ja välineet, joilla voidaan hillitä yritysten ja kotitalouksien liiallista velkaantumista sekä tasata pankkien pääomavaatimuksia suhdannevaihteluiden mukaisesti. Talouskasvun tukemiseksi hallitus valmisteli kansallisen pääomamarkkinastrategian yhdessä keskeisten toimijoiden kanssa.

Verokoordinaation vahvistamiseksi hallitus ehkäisee haitallista verokilpailua ja edistää rajat ylittävän veropolitiikan yhteensovittamista. Hallitus toimii aktiivisesti kansainvälisen rahoitusmarkkinaveron aikaansaamiseksi maantieteellisesti mahdollisimman kattavasti.

4.2 Kokonaistalouden vakaus

Komission helmikuussa 2012 julkaisemassa raportissa arvioitiin jäsenvaltioiden kokonaistaloudellista eli makrovakautta useiden indikaattoreiden ja kynnysarvojen avulla. Komission arvio perustuu taloudelliseen harkintaan eikä kynnysarvon ylittyminen yksin viittaa kehittymässä olevaan epätasapainoon.

Reportissa luetellaan 12 jäsenvaltiota, joiden makrotaloudellinen tilanne vaatii perusteellisemman tarkastelun. Jos perusteellisemmassa selvityksessä todetaan, ettei jäsenval-

tioiden taloudessa ole merkittävää epätasapainoa, menettely lopetetaan. Jos epätasapaino on haitallista, jäsenvaltion on ryhdyttävä korjaaviin toimiin.

Komission raportin mukaan Suomen tilanne on tutkittava tarkemmin, koska viennin maailmanmarkkinaosuus supistui vuosina 2005 – 2010 lähes 20 prosenttia, yksikkötyökustannukset kasvoivat vuosina 2008 – 2010 yhteensä yli 12 prosenttia ja asuntojen reaali-hinnat ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana nousseet yleistä hintakehitystä nopeammin. Vuonna 2010 asuntojen hinnat nousivat 6,8 prosenttia ja ylittivät komission asettaman 6 prosentin kynnyksarvon. Hintojen nousu näyttää siten olevan nopeampaa kuin EU-maissa keskimäärin. Asuntojen hintojen nousu on lisännyt kotitalouksien velkaantumista.

Komission arvio Suomen makrotaloudellisesta epätasapainosta on osittain perusteltu. Vuonna 2008 alkanut finanssikriisi ja sitä seurannut Euroopan velkakriisi ovat koetelleet kovin ottein Suomen vientiteollisuutta. Tästä iskusta Suomen vienti ei ole vielä toipunut. Heikkoa vientikehitystä selittää pitkälti epäedullinen vientirakenne. Merkittävä osa viennistä on ollut sähköteknisen teollisuuden ja metsäteollisuuden tuotteita. Sähköteknisten tuotteiden vienti lisääntyi poikkeuksellisen nopeasti 1990-luvun alussa laman jälkeen. Koska tuotantoa on 2000-luvulla siirretty ulkomaille, vienti on vähentynyt yli 50 prosentilla. Myös perinteinen vientiala metsäteollisuus on sulkenut tehtaita Suomessa ja laajentanut kapasiteettia ulkomailla. Metall- ja kemianteollisuus eivät ole kyenneet korvaamaan tätä kehitystä.

Suomen vientituotteet ovat hyvin suhdanneherkkiä. Vientitavaroista noin 90 prosenttia käytetään investointeihin, välituotteiksi ja energiana, joiden kysyntään ja markkinointiin kriisi on erityisesti vaikuttanut. Tavaraviennistä yli puolet suuntautuu EU:n alueelle, missä talouskasvu on viime vuosina ollut vaatimatonta. Vain noin 15 prosenttia viennistä suuntautuu nopeasti kasvaville Aasian markkinoille.

Suomen vaihtosuhte on myös heikentynyt. Tuontihinnat ovat nousseet vuodesta 2000. Tähän on Suomen tuonnin raaka-ainevaltaisuuden takia vaikuttanut lähinnä energian ja muiden raaka-aineiden hintojen nousu. Vientihinnat ovat jääneet suurin piirtein vuoden 2000 tasolle. Vientihintojen pysähtymiseen ovat osaltaan vaikuttaneet sähköteknisen teollisuuden ja metsäteollisuuden vaikea kilpailutilanne sekä sähköteknisen teollisuuden osalta myös erittäin nopea tuottavuuden kasvu.

Ulkomaankaupan rakenteen lisäksi kilpailijamaita nopeampi työvoimakustannusten kehitys on osaltaan heikentänyt kansantalouden ulkoista tasapainoa. Finanssikriisin ja sitä seuranneen taantumun uskottiin Suomessa jäävän verrattain lyhytaikaiseksi, minkä vuoksi yritykset eivät irtisanoneet työvoimaa samassa määrin kuin kokonaistuotanto supistui. Yritykset vastasivat taantumaa lomautuksilla ja vähentämällä työtunteja. Palkat nousivat kuitenkin ennen kriisiä neuvoteltujen ratkaisujen perusteella. Vuoden 2011 syksyllä solmittu raamisopimus luo kuitenkin Suomen talouteen työrauhaa, vakautta ja ennustettavuutta. Hallituksen sopimusta tukevat toimenpiteet ovat olleet suhdannepoliittisesti oikea-aikaisia.

Finanssikriisi vaikutti myös asuntojen hintoihin, jotka laskivat vuoden 2008 lopulla. Koska kotitalouksien tulot eivät merkittävästi vähentyneet taantumun aikana, luottamus taloudelliseen tilanteeseen palasi varsin nopeasti. Poikkeuksellisen alhainen korkotaso ruokki asuntojen kysyntää ja nosti hintoja. Maan sisäinen muuttoliikkeen seurauksena suurimmissa kasvukeskuksissa kysyntä ylittää jatkuvasti tarjonnan. Ongelma on erityisen

suuri Helsingin metropolialueella. Vuonna 2010 hinnat palautuivatkin taantumaa edeltäneelle ja sitä korkeammalle tasolle. Asuntojen hintakehitys on kuitenkin tasaantunut ja hinnat ovat nyt kääntyneet laskuun. Asuntojen hintojen nousun vaimentuessa myös velan määrän kasvu hidastuu.

Komission makrotalouden epätasapainoa koskevassa raportissa Suomen osalta mainitut riskialttiit kehityskulut ovat pitkälti sellaisia, joihin hallitus voi vaikuttaa vain välillisesti tai suorat vaikutusmahdollisuudet ovat hyvin rajalliset. Monet kokonaistalouden tasapainoon vaikuttavat tekijät vaativat työmarkkinajärjestöjen kannanottoja.

4.3 Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyden varmistaminen

Vuoden 2010 kesäkuussa EU kehotti Suomea jatkamaan julkisen talouden vakauttamista käyttäen tässä yhteydessä kaikki ennakoimattomat tulot alijäämän supistamiseen ja toteuttamaan samalla lisätoimenpiteitä julkisen talouden rahoitusaseman pitämiseksi keskipitkän aikavälin tavoitteen yläpuolella. Lisäksi Suomea kehoitettiin parantamaan julkisten palvelujen tuottavuutta ja saavuttamaan sitä kautta kustannussäästöjä, jotta väestön ikääntymisen aiheuttamiin haasteisiin voitaisiin vastata.

Vuonna 2011 hallitus sopi ohjelmassaan, että julkisen talouden kestävyys turvataan etupainotteisilla menojen ja tulojen sopeutustoimilla ja rakenteellisilla uudistuksilla. Valtion menoja ja tuloja sopeutetaan toimenpiteillä, jotka kohentavat valtion rahoitusasemaa yhteensä 2,5 miljardilla eurolla vuositasolla. Puolet toimenpiteistä kohdistuu menoihin, puolet tuloihin. Rakenteellisilla uudistuksilla parannetaan työllisyysastetta, pidennetään työuria, lisätään kasvupotentiaalia sekä parannetaan julkisten palvelujen tuottavuutta, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Hallitus sitoutui toteuttamaan lisätoimenpiteitä, jos valtion velan bruttokansantuoteosuus ei näytä kääntyvän laskuun ja valtiontalouden alijäämä näyttää asettuvan yli 1 prosenttiin bruttokansantuotteeseen suhteutettuna.

Vuoden 2012 maaliskuussa hallitus päätti vuosia 2013 – 2016 koskevasta valtiontalouden kehiksestä. Koska julkisen talouden tila on osoittautunut synkemmäksi kuin hallitusohjelmaa laadittaessa ennakoitiin, hallitus päätti lisäsopeutustoimista. Arvonlisäverokantoja korotetaan yhdellä prosenttiyksiköllä ja vuosina 2013 - 2014 luovutaan ansiotuloverotuksen indeksitarkistuksista. Sosiaaliturvaa ei leikata eikä sosiaaliturvan indeksikorotuksia lapsilisien indeksejä lukuun ottamatta jäädytetä. Yli 100 000 euron palkka- ja eläketuloille sekä yli miljoonan euron perinnöille säädetään määräaikainen solidaarisuusvero. Talouskasvua vauhditetaan noin 300 miljoonan euron verokannustimilla. Yrityksille myönnetään tutkimus- ja kehitystoimintaan verokannustin, minkä arvioidaan vähentävän valtion verotuloja 190 miljoonaa euroa vuodessa. Kasvuyrittäjyydelle säädetään verokannus-

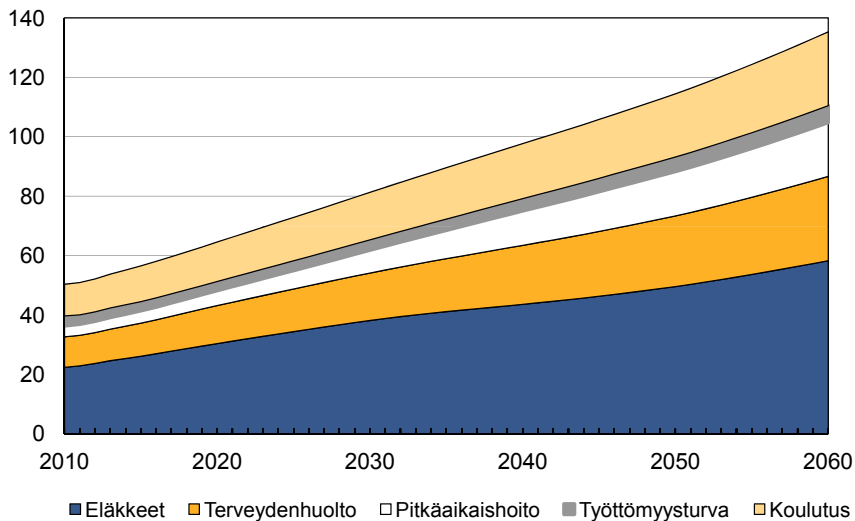
tin. Pienempien palkkatulojen työtulovähennyksen korotus vähentää valtion verotuloja 55 miljoonaa euroa vuodessa.

Hallitus on päättänyt eri yhteyksissä sopeutustoimista, jotka kohentavat valtion rahoitusasemaa nettomääräisesti yhteensä noin 4,7 miljardilla eurolla vuoteen 2015 mennessä. Eräiden hallituskaudelle ajoittuvien määräaikaisten toimien vuoksi päätösten pysyvä sopeutusvaikutus on tätä suurempi vuodesta 2016 eteenpäin. Sopeutustoimien myötä valtion velkasuhde kääntyy laskuun vuoden 2016 loppuun mennessä¹.

Kehyspäätöksen yhteydessä hallitus hyväksyi myös talouskasvua, työllisyyttä ja hyvinvointia edistävän rakennepoliittisen kannanoton. Siinä hallitus sitoutuu toteuttamaan rakenteellisten uudistusten ohjelman, jolla ratkotaan myös julkisen talouden kestävyysvajetta. Ohjelman lähtökohtana on, että työtä tarjotaan jokaiselle. Tämä edellyttää aktiivisempaa työpolitiikkaa, työelämän laadun parantamista, eläke- ja koulutuspolitiikan sekä sosiaaliturvan uudistamista, julkisen sektorin tuloksellisuuden parantamista, yksityisen sektorin kasvun ja tuottavuuden parantamista, kasvua tukevaa veropolitiikkaa sekä terveen kilpailun edistämistä ja yritystukien parantamista.

Suomessa julkisen talouden kestävyysvaje johtuu ensisijaisesti ikääntymiskehityksen aiheuttamasta nopeasta huoltosuhteen heikkenemisestä. Väestönrakenteen vanheneminen heikentää julkista taloutta kahta kautta: Ikäsidonnaiset julkiset menot kasvavat ja samaan aikaan työikäinen väestö vähenee.

Ikäsidonnaiset menot miljardia euroa, vuoden 2010 hinnoin

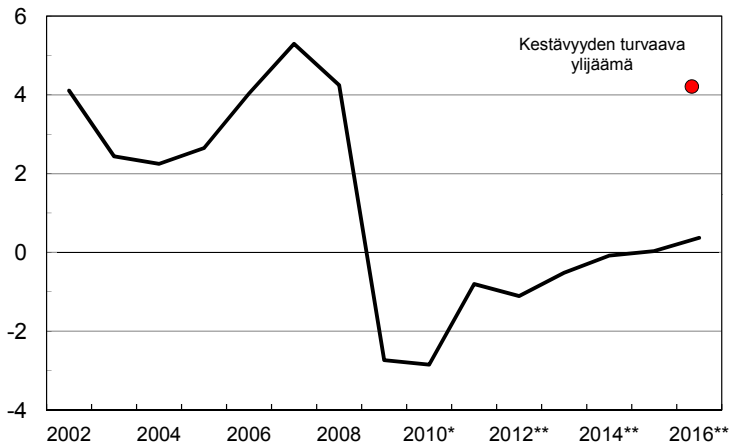
Kuvio on laadittu STM:n kehittämällä SOME mallilla.

¹ Sopeutuksen mittaluokka-arviossa on otettu huomioon hallitusohjelmaan ja lokakuun 2011 kehyspäätöksen, työmarkkinoiden syksyn 2011 raamisopimukseen liittyvään päätökseen ja maaliskuun 2012 kehyspäätöksen sisältyvien toimien nettovaikutus valtion budjettitalouden tuloihin ja menoihin vuonna 2015.

Alueiden väliset erot ovat suuret sekä ikääntymisen nopeudessa että kyvyssä ottaa vastaan epävarman talouskasvun ja voimistuvan rakennemuutoksen haasteita. Väestön ikääntyminen näkyy ennen kaikkea kaupungeissa ja niitä ympäröivällä maaseudulla. Heikoimmilla ovat alueet, joilla työssäkäyvä väestö vähenee ja elinkeinorakenne on yksipuolinen.

Hallituksen tavoitteena on vahvistaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus pohjaa siten, että julkinen talous on kestävällä pohjalla. Kestävyyden mittarina käytetään kestävyysvajetta, joka kertoo, kuinka paljon julkista taloutta tulee sopeuttaa välittömästi, jotta julkinen velkaantuneisuus pysyy hallitulla uralla. Hallitus päivittää julkisen talouden kestävyysvajearviota vuosittain ja päättää kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi tarvittavista toimita vuoteen 2015 mennessä.

Julkisen talouden rahoitusasema
suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kunta- ja palvelurakenneuudistus vuosina 2011 - 2014

Suomessa kunnat vastaavat pääosin julkisten palvelujen järjestämisestä. Kuntien menot ovat 2000-luvulla kasvaneet muuta kansantaloutta nopeammin.

Hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntarakennemuutoksen. Elinvoimainen kuntarakenne varmistaa julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys sekä laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut. Työssäkäyntialuista muodostuvat vahvat peruskunnat pystyvät itsenäisesti vastaamaan peruspalveluista, lukuun ottamatta erikoissairaanhoidon ja vaativia sosiaalihuollon palveluja. Vahva peruskunta kykenee myös tulokselliseen elinkeinopolitiikkaan ja kehittämistyöhön sekä voi ehkäistä yhdyskuntarakenteen hajautumista.

Vuoden 2012 alussa valmistuneen virkamiesselvityksen mukaan Suomessa voisi olla 66 – 70 kuntaa, jolloin suurin osa kunnista kuuluisi 40 000 – 100 000 asukkaan kuntaryhmään. Kuntia on nyt 336 ja noin puolessa kunnissa asuu alle 6 000 asukasta.

Kunnat antavat lausuntonsa selvityksestä vuoden 2012 huhtikuun puoliväliin mennessä. Tämän jälkeen hallitus määrittelee kuntauudistuksen etenemisen ja linjaa uudistuksen toteuttamista ohjaavan kuntarakennelain valmistelun. Tavoitteena on, että kuntarakennelaki tulisi voimaan vuoden 2013 alusta.

Kuntien tuottavuutta ja tuloksellisuutta parannetaan valtion, kuntien ja työmarkkinajärjestöjen yhteistyöllä. Vuoden 2014 loppuun mennessä luodaan kestävä kuntatuottavuuden mittaristo palvelujen laadun ja vaikuttavuuden arvioimiseksi, lisätään tietojen vaihtoa ja yhteistyötä sekä levitetään hyviä käytäntöjä.

Kuntauudistuksen yhteydessä uudistetaan kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmä, kuntalaki sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenne. Lisäksi arvioidaan kuntien tehtäviin liittyvät uudistustarpeet. Vuosia 2013 – 2016 koskevan valtiontalouden kehyspäätöksen yhteydessä kuntien valtionosuuksia päätettiin vähentää asteittain siten, että vuonna 2015 taso on 500 miljoonaa alempi kuin edellisessä kehyspäätöksessä. Toisaalta hallitus päätti jatkaa vielä vuosina 2014 ja 2015 yhteisöveron korotettua jako-osuutta kunnille, mikä lisää kuntien verotuottoja noin 270 miljoonalla eurolla.

Vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma vuosina 2011 - 2015

Vuonna 2011 käynnistyi uusi valtion vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma, jolla korvataan aikasempi valtion tuottavuusohjelma. Uudella ohjelmalla haetaan valtionhallinnon sisäisin toimin keinoja vastata julkisen talouden kestävyysvajeen supistamistarpeeseen ja työmarkkinoiden muutokseen. Toimintojen tehokkuuden lisäämiselle asetetut tavoitteet säilyvät taloudelliselta kokonaisvaikutukseltaan ennallaan.

Tuottavuuden ja tehokkuuden ohella tarkastellaan palveluiden saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta. Ohjelmassa painotetaan erityisesti henkilöstön osaamisen kehittämistä, vaikutusmahdollisuuksia omaan työhönsä, työkykyä tukevaa toimintaa sekä johtamisen ja esimiestyön merkitystä tuloksellisen toiminnan edellytyksinä. Ohjelma sisältää mm. ydin-toiminta-analyysihin, inhimilliseen pääomaan ja tuloksellisuuden kehittämiseen liittyviä kehittämistoimia, joiden tavoitteena on synnyttää mittaviakin prosesseja, rakenteita ja toimintamalleja koskevia ehdotuksia ja uudistuksia.

Harmaan talouden torjunta

Harmaan talouden torjunta on yksi hallituksen kärkihankkeista. Hallitus on laatinut harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelman vuosille 2012 – 2015 sekä järjestäytyneen rikollisuuden torjuntastrategian. Kevään 2012 aikana selvitetään, tarvitaanko järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan uusi erityislaki.

Harmaan talouden toimintaohjelman tavoitteena on vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä tukea laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua. Ohjelmaan sisältyy useita hankkeita, joiden toteuttamisella tavoitellaan 300 – 400 miljoonan euron vuosittaista verojen ja maksujen lisäystä, rikosvahinkojen estämistä ja takaisinsaatua rikoshyötyä. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan on osoitettu vuosittainen 20 miljoonan euron määräraha.

Muut julkisen talouden kestävyttä parantavat uudistukset

Hallitus valmistelee liikennepoliittista selontekoa. Siinä kuvataan liikennepoliittikan visio ja tahtotila vuonna 2030 sekä liikennepoliittikan linjaukset ja toimenpideohjelma vuosille 2012 – 2022. Selonteko annetaan eduskunnalle huhtikuussa 2012. Selonteon valmistelun yhteydessä on tunnistettu uusia, entistä kustannustehokkaampia toimintatapoja muun muassa henkilökuljetuspalvelujen järjestämisessä.

Tieto- ja viestintäteknologian käytöllä ja sen mahdollisuuksien täysimääräisellä hyödyntämisellä edistetään julkisen talouden kestävyttä. Eri ministeriöiden hallitusohjelman mukaisesti laatimissa älystrategioissa asetetaan tavoitteet ja ohjaukset myös tältä osin.

Hallitus on käynnistänyt laajan puolustusvoimien uudistuksen. Tavoitteena on vuoteen 2015 mennessä varmistaa puolustusvoimien toimintaedellytykset. Koko maata puolustetaan myös jatkossa ja Suomen puolustusratkaisun perustana säilyy yleinen asevelvollisuus. Sodanajan vahvuutta kuitenkin pienennetään ja henkilöstön määrää supistetaan merkittävästi. Sotilasläänit lakkautetaan ja joukko-osastoja, laitoksia ja toimipaikkoja lakkautetaan ja yhdistetään. Tarpeettomista ja vähemmän tärkeistä varuskunnista ja kiinteistöistä luovutaan. Uudistuksella pyritään vastaamaan hallitusohjelmassa edellytettyn noin 200 miljoonan euron säästövelvoitteeseen.

4.4 Tuotantorakenteen monipuolistaminen

EU:n arvioiden mukaan Suomessa on suhteellisen keskittynyt tuotannon rakenne ja pitkälle erikoistunut vienti. Ne tekevät taloudesta haavoittuvan sektorikohtaisille muutoksille. Monipuolisuutta voitaisiin edistää teknologian laajamittaisella levittämisellä ja kannustamalla resurssien uudelleen jakamiseen. Palkanmuodostuksessa tulisi ottaa paremmin huomioon toimialojen ja yritysten väliset erot tuottavuudessa.

Suomen elinkeinorakenne on ollut hyvin teollisuusvaltainen. Käynnissä olevan nopean rakennemuutoksen seurauksena palvelujen merkitys on kuitenkin kasvanut. Perinteisten palvelutoimialojen rinnalle on noussut esimerkiksi teollisuustuotteisiin liittyvä palveluliiketoiminta.

Hallitus on asettanut tavoitteeksi elinkeinorakenteen vahvistamisen ja monipuolistamisen. Elinkeinopoliittikan toimenpiteitä suunnataan erityisesti uusiin, kasvuhakuisiin, työllistäviin ja kansainvälistyviin yrityksiin. Erityisesti panostetaan pienten ja keskisuuren yritysten toimintaedellytysten vahvistamiseen. Ympäristöliiketoiminnan edellytyksiä vahvistetaan kehittämällä kotimarkkinoita ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä.

Vuoden 2012 maaliskuussa hallitus päätti merkittävistä yritysten kasvua, innovaatio-toimintaa ja kansainvälistymistä edistävästä toimenpiteistä. Vuoden 2013 alusta otetaan käyttöön tutkimus- ja kehitystoiminnan verokannustin sekä määräaikainen kasvukan-

nustin, jolla yksityinen sijoittaja saa verovähennyksen sijoittaessaan listaamattomaan kasvuyritykseen. Investointien lisäämiseksi teollisuudelle säädetään kaksinkertainen poistomahdollisuus vuoden 2014 loppuun asti. Riskinoton lisäämiseksi listaamattomiin pieniin ja keskiuuriin yrityksiin tehtävien sijoitusten hankintameno-olettama nostetaan määräajaksi 50 prosenttiin. Hallitus selvittää myös mahdollisuudet erillisen patentoinnin verokannustimen käyttöönnotolle.

Yritysten riskirahoitus turvataan kasvurahoituksen toimenpideohjelmalla. Lisäksi vahvistetaan valtion pääomasijoittajien rahoitusta ja tulosohjausta. Viennin toimintaedellytyksiä parannetaan vuonna 2012 käynnistyvällä pitkäaikaiseen luotonantoon perustuvalla rahoitusjärjestelmällä.

Hallituksen kärkihankkeina toteutetaan strategisia kehittämisohjelmia kasvun, kilpailukyvyyn ja työllisyyden parantamiseksi sekä elinkeinoelämän monipuolistamiseksi. Kehittämisohjelmia seurataan ja tärkeimmät päätökset tehdään hallituksen toimielimissä. Metsäalan strateginen ohjelma MSO ja siihen sisältyvä puurakentamisen kehittämisohjelma ennakoii ja edistää metsäalan kasvua ja kansainvälistymistä tukevia muutosprosesseja. Hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittinen kehittämissuunnitelma HYVÄ edistää hyvinvointialaa kasvualana, edistää alan palvelumarkkinoiden toimivuutta sekä kehittää asiakaslähtöisiä palveluita. Ympäristöalan liiketoimintaohjelman toimeenpano käynnistyi vuonna 2012. Ohjelma luo strategiset tavoitteet Suomen Cleantech-liiketoiminnalle ja koordinoi toimijakenttää. Ohjelma edistää Cleantech-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä sekä alan yritysten uusiutumista. Rakennemuutos ja työmarkkinoiden toimivuus – strateginen kehittämisohjelma valmistelee työpolitiikan kokonaisuutta täydentäen hallitusohjelman toimenpiteitä.

Luovia aloja vahvistetaan hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman mukaisesti hallinnonalojen yhteistyöllä. Kulttuurivientiä on suunnattu Kiinaan ja Aasiaan. Lisäksi on käynnistetty luovien alojen kansainvälistymisohjelma Luovimo vuosille 2012 ja 2013. Tuote- ja palvelukehitystä on vahvistettu käynnistämällä uusi tuotekehityksen tukimuoto CreaDemo ja monialainen pilottiohjelma.

Vuonna 2012 valmistuu kestävä kulutuksen ja tuotannon ohjelma ja sitä koskeva valtioneuvoston periaatepäätös. Vuonna 2013 valmistuu luonnonvarojen kestävä käytön ja materiaalihokkuuden edistämisen ohjelma. Kaivosalan kotimaisen omistuksen ja kaivosprojektien vauhdittamiseksi perustetaan kaivosalan hankkeisiin sijoittava ohjelma, sijoitusrahasto tai sijoitusyhtiö.

Julkisin varoin tuotettuja tietovarantoja avataan systemaattisesti ja mahdollisimman nopeasti kansalaisten ja yritysten hyödynnettäväksi. Tavoitteena on näin edistää yritysten kasvua ja innovaatiotoimintaa, digitaalisten tuotteiden, palvelujen ja markkinoiden kehittymistä, hallinnon tehokkuutta, vaikuttavuutta ja läpinäkyvyyttä sekä kansalaisten osallistumista päätöksentekoon.

Tieto- ja viestintäteknikkaa hyödyntävien älyratkaisujen käyttöönottoa edistetään poikihallinnollisesti kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Jokainen ministeriö laatii hallituskauden alussa älystrategian, jossa määritellään tavoitteet ja tarvittavat ohjaukset. Keväällä 2012 on tarkoitus määritellä ministeriöiden yhteiset tavoitteet ja näkemys toimintaympäristöön kohdistuvista muutosvoimista.

Yritysten hallinnollista taakkaa kevennetään edelleen sekä tehostetaan maksuihin ja veroihin liittyviä prosesseja. Hallituksen periaatepäätös annetaan vuonna 2012.

Rakennemuutosten hoitaminen

Hallitus jatkaa ja kehittää äkillisten rakennemuutosten aiheuttamien irtisanomistilainten ennakkointia ja hoitoa varten luotua toimintamallia. Suurissa rakennemuutoksissa olevia alueita ja toimialoja tuetaan erityistoimilla ja kehittämällä paikallisia toimintamalleja. Tavoitteena on luoda uusia pysyviä työpaikkoja työnsä menettäneille. Tukipakettien laatimisessa ja uudelleen työllistymisen edistämisessä korostetaan yritysten vastuuta.

Rakennemuutokset voivat koskea yksityisen sektorin lisäksi myös julkishallintoa. Työllisyyden turvaavia, hyviksi koettuja käytännön toimenpiteitä sovelletaan varuskuntien lakkauttamisten yhteydessä. Näihin liittyvät käytännön toimenpiteet aloitettiin vuoden 2012 alkupuolella ja toimenpiteitä jatketaan vuosina 2013 ja 2014. Tavoitteena on varmistaa vapautuvan työvoiman riipeä työllistyminen ja kilpailukykyisen yritystoiminnan käynnistäminen.

Hallitus selvittää myös edellytykset sellaisten alueiden tukemiseen, joilla rakennemuutos tapahtuu hitaasti ja vaikutukset ovat pitkällä aikavälillä merkittäviä erityisesti työllisyyteen ja kehitykseen. Muutostilanteiden varalta laaditaan alueellisia ja paikallisia valmiussuunnitelmia.

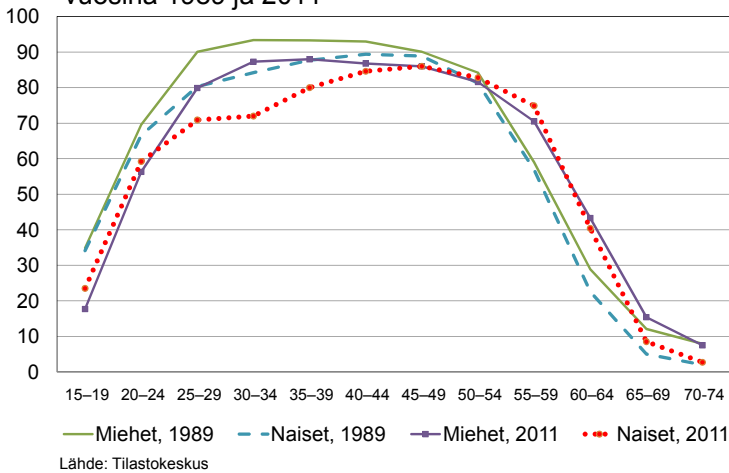
4.5 Työvoiman hyödyntäminen täysimääräisesti

EU:n arvion mukaan nuorten, maahanmuuttajien ja vähän koulutettujen työllisyysaste on Suomessa ollut perinteisesti alhainen. Työuria olisi myös mahdollista pidentää. Rakenteellista työttömyyttä pahentavat alueelliset, toimialoittaiset ja osaamisessa esiintyvät kohtaanto-ongelmat.

Vuonna 2011 Suomea kehoitettiin kohdistamaan aktiiviset työmarkkinatoimenpiteet paremmin pitkäaikaistyöttömiin ja nuoriin, parantamaan iäkkäämpien työntekijöiden työllistettävyyttä ja elinikäiseen oppimiseen osallistumista sekä vähentämään varhaista työmarkkinoilta poistumista sekä harkitsemaan lainsäädäntöön perustuvien eläkeikien ja elinajanodotteen välistä yhteyttä.

Suomessa ikääntyneiden työllisyysasteet ovat viime vuosina kehittyneet suotuisasti. Viimeisen 10 vuoden aikana työurat ovat loppupäästä pidentyneet noin kahdella vuodella eli samaa tahtia elinajanodotteen nousun kanssa. Työuria ovat pidentäneet työttömyyseläkkeen ikärajan nosto, joustava eläkeikä kannustiminen, panostukset työelämän kehittämiseen ja työttömyyseläkkeen asteittainen lakkauttaminen. Työllisyysastetta ovat nostaneet myös edeltäneitä ikäluokkia parempi koulutus ja terveys. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrä on vähentynyt.

Työllisyysaste Suomessa ikäryhmittäin (naiset ja miehet), vuosina 1989 ja 2011

Ikääntyneet ovat ainoa ryhmä, jossa työllisyysasteet olivat vuonna 2011 korkeampia kuin 1980-luvulla. Kaikissa muissa ikäryhmissä työllisyysasteet olivat alhaisempia. Nuorten naisten työllisyysasteissa on tapahtunut yli 10 prosenttiyksikön pudotus reilussa 20 vuodessa.

Vuoden 2011 syksyllä solmitulla raamisopimuksella tuettiin työurien pidentämistä joustavilla työajoilla sekä lisäämällä terveystarkistuksia ja koulutusta. Vuoden 2012 kesäkuussa tulee voimaan uudistus, jolla pidennetään työuria puuttumalla pitkittyviin työkyvyttömyysiin riittävän varhain. Työterveyslääkäri arvioi yhdessä työnantajan ja työntekijän kanssa työntekijän työkyvyn, kun sairauspäivärahaa on maksettu 90 arkipäivältä. Työhön paluuta tuetaan vuoden 2012 alusta käynnistyneellä työkykyneuvonnalla.

Valtiontalouden vuoden 2013 – 2016 kehyspäätöksen yhteydessä hallitus vahvisti työmarkkinajärjestöjen linjaukset. Neuvotteluosapuolten oman arvion mukaan muutokset pidentävät työuria keskimäärin reilulla yhdellä vuodella. Vuosina 2014 ja 2015 toteutetaan seuraavat muutokset:

- poistetaan varhennettu vanhuuseläke
- nostetaan osa-aikaeläkkeen alaikäraja 60 vuodesta 61 vuoteen
- nostetaan työttömyysputken alaikäraja 59 vuodesta 60 vuoteen
- säädetään 60-vuotta täyttäneelle työttömälle työnhakijalle oikeus aktiivitoimiin ennen ansiopäivärahaikauden enimmäiskeston täyttymistä
- porrastetaan ansiosidonnainen työttömyysturva työvuosien mukaan
- myönnetään ansiopäiväraha jo puolen vuoden työskentelyn jälkeen
- lyhennetään tarjotuista aktiivitoimenpiteistä kieltäytyneen turvan enimmäiskesto 100 päivällä
- nostetaan palkansaajan ja työnantajan työeläkemaksuja 0,2 prosenttiyksikköä sekä vuonna 2015 että vuonna 2016.

Määräaikaista vuokratyötä tekevien ja osatyökykyisten tilannetta selvittää kolmikantainen työryhmä. Työryhmä arvioi myös, onko tarvetta ottaa käyttöön määräaikaisen sopimuksen päättymiseen liittyvä ennakoilmoitusmenettely. Osatyökykyisten ja muiden heikosti työmarkkinoille kiinnittyneiden ryhmien työmarkkina- ja kuntoutusmahdollisuuksien parannetaan vuoden 2012 aikana yhteistyönä laadittavalla ohjelmalla.

Suomessa työvoiman saatavuudessa on suuria alueellisia ja alakohtaisia eroja. Hallitusohjelman linjauksen mukaisesti työvoiman saatavuus varmistetaan erityisesti keskeisissä koulutus-, terveys- ja hyvinvointipalveluissa.

Vuonna 2011 jokaista avointa työpaikkaa kohden oli kuukausittain keskimäärin noin 3,6 työtöntä työnhakijaa. Eniten työttömiä työnhakijoita oli rakennusalaalla ja teollisuudessa, vähiten kaupallisen työn alalla. Ylitarjontaa on etenkin toimistotyöhön. Jatkossa työvoimapulaa ennustetaan olevan sairaanhoitajista, lääkäreistä, sosiaalityöntekijöistä sekä myyntiedustajista ja puhelinmyyjistä. Usealla alueella tulee olemaan pulaa myös lastentarhanopettajista, erityisopettajista, hammaslääkäreistä ja –hoitajista, laboratoriohoitajista, perushoitajista, psykologeista, kirjanpitäjistä ja siivoojista.

Nuoret

Suomessa on menossa historiallinen muutos. Joka vuosi työelämään tulee vähemmän nuoria kuin toisesta päästä lähtee eläkkeelle. Vaikka nuorten työttömyys alkoi laskea vuoden 2009 lopulla, se on edelleen suhteellisen korkea. Vuoden 2011 lopussa oli lähes 30 000 alle 25-vuotiaasta työtöntä työnhakijaa. Lisäksi on kymmenien tuhansien kokoiseksi arvioitu joukko nuoria, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai kirjautuneet työnhakijoiksi.

Suomessa vallitsee vahva yhteinen tahto vähentää nuorisotyöttömyyttä ja sitä myöten nuorten syrjäytymistä. Yhteistyötä tehdään yli hallintorajojen yhdessä työmarkkina- ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

Hallitus toteuttaa nuorten yhteiskuntatakuun täysimääräisenä vuoden 2013 alusta. Jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu- opiskelu, työpaja tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Tavoitteena on myös taata jokaiselle peruskoulun päättäneelle koulutuspaikka lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuksessa, työpajassa tai kuntoutuksessa. Ongelmiin puututaan varhaisella opinnonohjauksella ja tarjoamalla henkilökohtaista tukea. Näin voidaan ehkäistä nuorten syrjäytymistä sekä sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien kasautumista. Erityisesti kiinnitetään huomiota nivelkohtiin: peruskoulun päättymiseen, toisen asteen opintojen keskeytymiseen ja ensimmäisen työpaikan saamiseen.

Nuorten yhteiskuntatakuun nykyinen malli on ollut toiminnassa vuodesta 2005 lähtien. Nuorten työttömyyttä on torjuttu ohjaamalla työttömiä nuoria koulutukseen sekä tarjoamalla työpaikkoja ja työvoimapalveluja heti työttömyysjakson alussa. Tehostetusta palvelutarjonnasta huolimatta vuonna 2011 noin 16 prosenttia nuorten alkaneista työttömyysjaksoista jatkui yli kolme kuukautta. Toimintamallilla on kuitenkin pystytty estämään nuorten pitkäaikaistyöttömyys. Vain 2 prosenttia työttömistä nuorista on pitkäaikaistyöttömiä.

Hallitus varaa vuosittain 60 miljoonaa euroa lisärahaa yhteiskuntatakuun toteuttamiseen sekä nuorille tarkoitettujen koulutus-, ohjaus- ja työvoimapalvelujen uudistamiseen. Takuun toteuttamista tukee laaja viranomaisten välinen yhteistyö ja verkostoituminen. Työtä johtaa nuorten yhteiskuntatakuuta varten perustettu työryhmä, jossa on edustajia eri hallinnonaloilta sekä työmarkkina- ja kansalaisjärjestöistä. Työryhmä kuulee laajasti myös nuorten ja nuorten parissa työskentelevien näkemyksiä.

Kunnalle säädetään vastuu perusopetuksen päättävien nuorten ohjauksesta, ammatillisessa koulutuksessa lisätään koulutuspaikkoja ja nuorten julkisia työvoimapalveluja vahvistetaan. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö laajennetaan koko maahan ja siihen osoitetaan lisämäärärahoja vuosina 2013 – 2016. Osana yhteiskuntatakuuta toteutetaan nuorten aikuisten osaamisohjelma, johon osoitetaan 27 miljoonan euron lisämääräraha vuonna 2013 ja 52 miljoonan euron vuosina 2014 – 2016. Sen avulla alle 30 -vuotiaat nuoret, joilla ei ole toisen asteen opiskelupaikkaa, saivat mahdollisuuden tutkinnon suorittamiseen.

Pitkäaikaistyöttömät

Pitkäaikaistyöttömyyttä vähennetään hallituskauden kestäväällä kuntakokeilulla. Kokeilun piirissä ovat ensisijaisesti ne pitkäaikaistyöttömät, jotka ovat saaneet työttömyysetuutta vähintään 500 päivää. Kohderyhmään kuuluvat myös ne vähintään 12 kuukautta työttöminä olleet työnhakijat, joilla on riski syrjäytyä työmarkkinoilta.

Kokeilussa työllisyyden hoidon päävastuu siirretään kunnalle tai kunnille yhteisvastuullisesti viimeistään 12 kuukauden työttömyyden jälkeen. Työllistymistä edistetään uusilla, paikalliseen kumppanuuteen perustuvilla malleilla ja moniammatillisella yhteistyöllä. Kokeilukunnat valitaan vuoden 2012 keväällä ja kokeilu käynnistetään syksyllä.

Kokeilun yhteydessä toteutetaan työllistymisbonuskokeilu, jossa pitkäaikaistyötön saa työllistymisen jälkeen pitää määrärajan myös työmarkkinatuen ja asumistuen.

Hallituskaudella eli vuoden 2014 loppuun mennessä laaditaan toimintaohjelma, jolla parannetaan osatyökykyisten ja vaikeasti työllistyvien mahdollisuuksia työntekoon ja kuntoutukseen. Lisäksi arvioidaan sosiaalisia yrityksiä koskevan lainsäädännön uudistamistarpeet. Työvoiman palvelukeskusten toimintamalli ulotetaan vuonna 2015 koko maahan, vakinaistetaan lainsäädännöllä ja turvataan niiden rahoitus. Työpankkikokeilu laajennetaan asteittain valtakunnalliseksi vuoden 2015 loppuun mennessä.

Työttömien aktiivointiaste, joka vuonna 2011 oli 30,9 prosenttia, pidetään hallitusohjelman mukaisesti 30 prosentissa. Pitkäaikaistyöttömien osuutta aktiivointitoimenpiteissä lisätään.

Maahanmuuttajat

Suomessa on noin 200 000 vieraskielistä, mikä on noin 4 prosenttia väestöstä. Vieraskielisestä väestöstä yli kolmannes puhuu äidinkielenään joko venäjää tai viroa. Yli 70 prosenttia on alle 35 -vuotiaita. Vuonna 2020 vieraskielisiä arvioidaan olevan noin 330 000 ja vuonna 2030 noin 500 000.

Työttömyys on edelleen maahanmuuttajien suurimpia ongelmia. Maahanmuuttajien työllisyysaste on huomattavan alhainen ja työttömyys noin kolminkertainen suomalaisiin verrattuna.

Maahanmuuttajien työllisyysastetta pyritään nostamaan ja nopeuttamaan työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Valtion kotouttamisohjelma on tarkoitus hyväksyä keväällä 2012. Siinä määritellään eri hallinnonalojen tavoitteet ja panostukset maahanmuuttajien kotouttamiseen vuosina 2012 - 2015. Ohjelmaa valmistelevat keskeiset ministeriöt yhteistyössä kaikkien kotouttamisen toimijoiden kanssa. Toimenpiteillä vahvistetaan maahanmuuttajien täysimääräistä osallistumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Valtiontalon kehyspäätöksellä hallitus lisäsi maahanmuuttajien koulutusmäärärahoja. Erityisesti panostetaan kieli- ja ammatilliseen koulutukseen.

Valtion ja pääkaupunkiseudun välistä maahanmuuttoa ja kotouttamista koskevaa aiesopimuskäytäntöä jatketaan. Sen sitovuutta ja vaikuttavuutta kuitenkin parannetaan ja vahvistetaan työllisyyden, kotoutumisen ja koulutuksen merkitystä. Uuden aiesopimuskauden neuvottelut käynnistyvät vuoden 2012 keväällä.

Vuonna 2012 laaditaan ja päivitetään hallituksen Maahanmuuton tulevaisuus 2020 – strategia. Valmistelussa hyödynnetään olemassa olevaa tutkimus- ja tilastotietoa.

4.6 Kilpailun lisääminen

EU:n arvion mukaan Suomessa pitäisi parantaa kilpailua palvelualoilla, mukaan lukien vähittäis- ja tukkumyynti. Suomen korkea hintatasoa selittävät kilpailun heikkous kotimarkkinoilla ja keskittynyt markkinarakenne. Tämä heikentää kuluttajien ostovoimaa ja ratkaisevasti myös tuttavuutta suljetulla sektorilla.

Vuonna 2011 Suomea kehoitettiin toteuttamaan lisätoimenpiteitä, joilla palvelusektoria avataan lisää kilpailulle uudistamalla sääntelyä ja poistamalla rajoituksia, jotta uusien yritysten pääsy palvelumarkkinoille saataisiin helpotettua erityisesti vähittäiskaupan alalla.

Toimiva talous edellyttää reilua, yhteisiin pelisääntöihin perustuvaa yritysten välistä kilpailutilannetta. Kotimarkkinasektorilla, kuten esimerkiksi vähittäiskaupassa ja rakentamisessa esiintyvä puutteellinen kilpailu vaikuttaa lopputuotteiden hintatasoa nostavasti, vähentää kannusteita innovointiin ja alentaa siten tuottavuutta ja kasvua. Näihin haasteisiin vastaamiseksi hallitus laatii terveen kilpailun edistämishojelman.

Ohjelman tavoitteena on tunnistaa ja puuttua kilpailun toimivuutta haittaaviin rakenteellisiin esteisiin. Rakenteelliset esteet voivat olla seurausta esimerkiksi kansallisesta lainsäädännöstä tai julkisen palvelutuotannon turvaamiseksi joillekin palveluntuottajille myönnettyistä etuuksista. Hankkeen yhtenä osa-alueena on päivittäistavarakaupan ostajavoiman vaikutusten arvioiminen erityisesti elintarvikeketjussa.

Suomessa on paljon kansallista lainsäädäntöä, jonka tarkoituksena tai ainakin tosiasiassellisenä vaikutuksena on rajoittaa kilpailua. Monet määräyksistä perustuvat laajasti hyväksytyihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin, eikä sääntelyn tavoitteita ole perusteltua kyseenalaistaa kilpailupoliittisin syin. Tällaiseen sääntelyyn saattaa kuitenkin liittyä tarpeettomia kilpailun esteitä tai rajoituksia, jotka eivät enää palvele sääntelyn alkuperäistä tarkoitusta. Ongelmana ei välttämättä ole jokin yksittäinen säännös vaan se kokonaisasetelma, jossa yksityiskohtaisia säännöksiä jatkuvasti lisätään kaikilla aloilla. Tavoitteena on arvioida näitä sääntelykokonaisuuksia nimenomaan kilpailun ja kansantalouden toimivuuden näkökulmasta.

Hallitus tehostaa yritystukijärjestelmää. Vääristäviä, markkinoiden toimivuutta ja kilpailua haittaavia tukia puretaan. Vuonna 2012 tukien myöntämistä ja kohdentamista parannetaan karsimalla tukioorganisaatioiden päällekkäisyyksiä. EU:n rakennerahoituksessa pyritään lisäämään yritystukien osuutta, mikä nostaa yksityisen rahoituksen osuutta. Muiden kuin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotukien myöntämistä samoille yrityksille peräkkäisinä vuosina rajoitetaan. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan sekä viennin ja kasvun tukemiseen tarkoitettut lainat ja takaukset kohdennetaan enenevässä määrin kansainvälistyville ja kasvuhakuisille pienille ja keskisuurille yrityksille.

5 Suomen kansalliset, vuoteen 2020 ulottuvat tavoitteet

5.1 Työllisyysaste on 78 prosenttia

Eurooppa 2020 – strategian yhteydessä seurataan 20 – 64 -vuotiaiden työllisyysasteen kehitystä. Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että vuoteen 2015 mennessä 15 – 64 -vuotiaiden työllisyysaste nousee 72 prosenttiin ja työttömyys alenee 5 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä. Alueellisia eroja vähennetään ja parannetaan työvoiman alueellista kohtaan-

toa. Hallituksen tavoite on kunnianhimoisempi kuin Eurooppa 2020 – strategian kansallinen tavoite, vaikka tavoite on asetettu eri ikäryhmille. Ikäryhmien työllisyysasteiden välinen ero on 4 – 5 prosenttiyksikköä.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Työllisyysaste 20 – 64 -vuotiaat, %	72,8	73,5	73,3	73,7	74,2	74,5
Työllisyysaste 15 – 64 -vuotiaat, %	67,8	68,6	68,6	69,0	69,6	69,9
Työttömyysaste, %	8,4	7,8	8,0	7,9	7,7	7,4

Työllisyystavoitteiden saavuttaminen edellyttää työvoiman kysyntää lisäävää talous- ja elinkeinopolitiikkaa sekä työvoiman tarjontaa lisäävää, tuottavuutta nostavaa ja työmarkkinoiden toimivuutta parantavaa työpoliittikkaa. Näiden politiikkatoimien uudistamiseksi hallitus käynnisti vuonna 2011 strategisen ohjelman sekä työelämästrategian suunnittelun.

Strateginen ohjelma rakennemuutoksesta ja työmarkkinoiden toimivuudesta

Ohjelman tavoitteena on parantaa työmarkkinoiden toimivuutta ja lisätä työvoiman tarjontaa vahvistamalla eri hallinnonalojen ja työmarkkinajärjestöjen yhteisvastuuta yhteisellä, koordinoidulla muutosprosessilla.

Hallitus laatii vuoden 2012 kesäkuun loppuun mennessä työpoliittisen periaatepäätöksen työmarkkinoiden toimivuuden ja työvoiman tarjonnan turvaamiseksi. Periaatepäätöksessä täsmennetään hallituksen linjaukset laajemmaksi toimintaohjelmaksi.

Työelämän kehittämisstrategia

Strategian tavoitteena on parantaa työllisyysastetta, työelämän laatua, työhyvinvointia ja työn tuottavuutta sekä pidentää työuria. Sen toteuttamiseksi yksityisen ja julkisen sektorin työpaikoilla käynnistetään laaja kansallinen yhteistyöhanke. Julkisella sektorilla käynnistetään lisäksi työhyvinvointiohjelma. Valtion teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes käynnistää erillisen työorganisaatioiden kehittämisohjelman. Strategia valmistuu vuoden 2012 keväällä. Laajennetut yhteistoimet toteutetaan vuodesta 2012 alkaen.

Muut käynnistettävät hankkeet

Hallitus valmistelee työlainsäädännön sekä työelämän kehittämiseen ja sosiaalivakuutukseen liittyviä linjauksia yhteistyössä työelämän osapuolten kanssa. Laajassa selvityksessä arvioidaan työkyvyttömyyden ehkäisyyn, työterveyshuollon vaikuttavuuden ja kuntoutuksen kokonaisuutta.

Vuoden 2012 keväällä valmistuu myös poikkihallinnollinen selvitys työmarkkinoiden ja yritystoiminnan muutostrendeistä. Yleisinä muutostrendeinä käsitellään määräaikaista, osa-aikaista, vuokratyötä ja itsensä työllistämistä. Jatkotoimista päätetään yhteistyössä työelämän osapuolten kanssa.

5.2 Tutkimus- ja kehitysmenojen tavoitetasona on 4 prosenttia bruttokansantuotteesta

	2009	2010	2011	2012
Julkinen sektori				
mrd. euroa	1,93	2,07	2,07	2,01
%/BKT	1,11	1,15	1,06	1,01
Yksityinen sektori				
mrd. euroa	4,85	4,85	4,95	
%/BKT	2,80	2,69	2,59	
Koko t&k				
mrd. euroa	6,79	6,97	7,15	
%/BKT	3,92	3,87	3,73	

Hallitus varmistaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen riittävän tason ja selkeyttä julkista rahoitusta jakavien toimijoiden työnjaon. Pääministerin johdolla toimiva tutkimus- ja innovaationeuvosto on linjannut keskeiset kansalliset kehittämistoimet vuosille 2011 – 2015.

Yritysten tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kannustimia vahvistetaan vuoden 2012 maaliskuussa tehdyillä hallituksen päätöksillä. Ne koskevat yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä määräaikaisen kasvuyrittäjyyden verokannustimen käyttöönottoa. Hallitus selvittää myös mahdollisuudet erillisen patentoinnin verokannustimen käyttöönotolle.

Tärkeimpiä tutkimus- ja innovaatiopolitiikan sisällöllisiä uudistuksia ovat innovaatio-toimintaa vahvistavien uusien keinojen ja mallien luominen ja käyttöönotto, vetovoimaisten osaamiskeskittymien luominen, kansainvälistyminen, korkeakoululaitoksen rakenteellinen kehittäminen, tutkimuslaitosuudistus sekä infrastruktuuripolitiikan ja tutkijaurajärjestelmän organisointi. Julkista tutkimusrahaa suunnataan hallitusohjelman mukaisesti digitaalista taloutta koskevaan yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen perustutkimukseen.

Suurten kaupunkiseutujen rooli kansallisen innovaatiostrategian toteuttajana ja innovaatioiden kasvualustoina on keskeinen. Vetovoimaisten innovaatiokeskittymien luomiseksi valmistellaan neuvottelumenettely ja kasvusopimus. Sillä edistetään yhteistyötä ja voimavarojen koordinoitua käyttöä kaupunkiseutujen ja valtion keskeisten toimijoiden välillä.

Tutkimus- ja innovaationeuvosto asetti joulukuussa 2011 asiantuntijaryhmän, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus malliksi, jolla toteutetaan valtion tutkimuslaitoskentän rakenteellinen uudistaminen, vahvistetaan tutkimuslaitosten ohjausta, uudistetaan laitosten rahoitusta ja parannetaan voimavarojen kohdentumista yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti. Ryhmän työ valmistuu vuoden 2012 toukokuun lopussa. Vuonna 2012 asetettiin laajapohjainen asiantuntijaryhmä käsittelemään kansallisia ja kansainvälisiä tutkimusinfrastruktuuriasioita.

5.3 Ilmasto- ja ympäristötavoitteet

	EU:n tavoite	Suomen tavoite
Päästökaupasektori (teollisuus ja energiantuotanto)	Päästöjä vähennetään 21 % vuoden 2005 tasosta	
Päästökaupan ulkopuolella (liikenne, ei-PK-teollisuus, maatalous, talokoht. lämmitys)	Päästöjä vähennetään 10 %	16 %
Uusiutuva energia	Osuutta nostetaan 20 %	38 %
Energiatehokkuus	20 %:n parannus (368 Mtoe)	4,21 Mtoe

Vuonna 2012 hallitus päivittää vuonna 2008 laaditun pitkän aikavälin ilmasto- ja energiapolitiittisen strategian. Öljyriippuvuuden vähentämiseksi laaditaan ohjelma osana uutta energia- ja ilmastostrategiaa. Vuoden lopulla strategiasta annetaan selonteko eduskunnalle.

Hallitus laatii pitkän aikavälin kansallisen EU-strategian ilmasto- ja energia-asioista. Lisäksi hallitus selvittää, mitä vaikutuksia olisi EU:n tavoitteella vähentää päästöjä 30 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä.

Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin voimaansaattaminen vuonna 2012 edellyttää useita säädösmuutoksia. Vuonna 2012 tiukennetaan korjausrakentamisen energiatehokkuusmääräyksiä ja energiatodistuslainsäädäntöä. Uudisrakentamisen tiukennetut energiatehokkuusmääräykset tulevat voimaan vuoden 2012 heinäkuussa. Hallitus selvittää tietoteknologian avulla saavutettavat päästövähennysmahdollisuudet liikenteessä, rakennusteknologiassa, energiaverkoissa, teollisuudessa ja etätyössä.

Hallitus perusti vuonna 2011 monitieteellisen ja riippumattoman ilmastopaneelin edistämään tieteen ja politiikan välistä vuoropuhelua ilmastokysymyksissä. Hallitus valmistelee esityksen ilmastolaista ohjaamaan päästökaupan ulkopuolella syntyvien päästöjen vähentämistä. Ympäristönsuojelulain kokonaisuudistus toteutetaan ja työryhmän työ valmistuu vuoden 2013 loppuun mennessä.

Metsätalouden ja metsäteollisuuden taloudellista toimintapohjaa vahvistetaan metsälainsäädännön kokonaisuudistuksella. Tavoitteena on turvata sekä luonnon monimuotoisuus että kansantalouden, puunkäyttäjien ja metsänomistajan edut.

Vuonna 2012 hallitus kartoittaa ympäristölle haitalliset tuet ja päättää tukien uudelleen kohdentamisesta. Muutokset ovat osa suurempaa kokonaisuutta, jossa verotuksen painopistettä on siirretty kasvua haittaavasta työn ja yrittämisen verotuksesta kohti ympäristö- ja terveysperusteista verotusta. Jäteveron, autoveron, ajoneuvoveron sekä sähkön ja polttoaineiden verotuksessa on tehty merkittäviä rakennemuutoksia. Liikennepolttoaineiden verotusta on päätetty kiristää kahdessa erässä vuosina 2012 ja 2014. Maakaasun ja turpeen veroja korotetaan vuosina 2013 ja 2015 ja jäteveroa vuonna 2013.

Hallitus uudistaa kansallisen kestävä kehityksen strategian sekä valmistelee kestävä kulutuksen ja tuotannon ohjelman ja periaatepäätöksen. Liikenteen ilmastopoliittisen ohjelman välitarkastelu tehdään vuoden 2012 aikana. Hallituksen vuosia 2013 – 2016 koskevan valtionalouden kehyspäätöksen mukaan kehyskaudella liikennehankkeissa keskitytään erityisesti vähäpäästöisyyttä, liikenneturvallisuutta ja elinkeinoelämän kannalta tärkeiden kasvua edistävien hankkeiden toteuttamiseen.

Suomen luonnonvarojen kokonaiskulutus on viimeisen vuosikymmen aikana kasvanut ja on kansainvälisesti vertailtuna varsin korkea. Kotimaista alkuperää olevat materiaalit muodostavat luonnonvarojen käytöstä noin puolet. Luonnonvarojen kestävä käytön ja materiaalitehokkuuden parantamiseksi ministeriöt valmistelevat vuonna 2012 yhteistyössä sidosryhmien kanssa selvityksen materiaalitehokkuuden potentiaaleista, innovaatiotarpeista, vaikutuksista ja indikaattoreista. Luonnonvarojen kokonaiskäyttöä sekä niiden ympäristö-, arvonlisä- ja työllisyysvaikutuksia seurataan ENVIMAT-mallin avulla.

Hallitus edistää Itämeren ja vesien suojelua EU:n ohjelmien kautta ja kansallisesti.

Vuonna 2015 valmistuu kansallinen merenhoitosuunnitelma sekä sen seuranta- ja toimenpideohjelmat. Vuonna 2011 laadittujen vesienhoitosuunnitelmien toimeenpano turvataan hallituksen vuonna 2011 tekemällä periaatepäätöksellä ja poikkihallinnollisella yhteistyöllä.

Hallitus varautuu pitkäjänteisesti öljyn- ja kemikaalientorjuntakapasiteetin parantamiseen. Työtä tukee vuosia 2009 – 2018 varten laadittu kokonais selvitys, josta tehtiin välitarkastelu vuonna 2012. Öljysuojamaksun väliaikaista korottamista on päätetty jatkaa.

5.4 Koulutustavoitteet

Korkeakoulututkinnon suorittaa 42 prosenttia 30 – 34 vuotiaista

Elinkeinorakenteen uudistumisen myötä osaamisen laadulliset ja määrälliset vaatimukset muuttuvat nopeasti. Tämän vuoksi on tärkeää vahvistaa yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä alueidensa yritysten ja innovaatiotoiminnan keskeisten toimijoiden kanssa. Näin luodaan edellytyksiä alueellisten työmarkkinoiden pitkän aikavälin osaamistarpeisiin vastaamiseen ja kaiken työvoiman työllistymiseen.

Korkeakoulutuksen rahoitus uudistetaan tukemaan nykyistä paremmin koulutuksen tavoitteita. Uudistus parantaa koulutuksen läpäisyä, nopeuttaa siirtymistä työelämään, parantaa opetuksen ja tutkimuksen laatua ja kansainvälistymistä sekä vahvistaa korkeakoulujen erikoistumista. Yliopistojen uudistettu rahoitusmalli otetaan käyttöön vuonna 2013.

Ammattikorkeakoulujen laatua ja vaikuttavuutta parannetaan uudistamalla niiden rahoitus ja hallinto. Ammattikorkeakouluista tehdään itsenäisiä oikeushenkilöitä ja vastuu perusrahoituksesta siirretään kokonaan valtiolle. Ammattikorkeakoulujen aloituspaikat kohdennetaan vastaamaan tulevaisuuden työvoimatarpeita vähentämällä koulutustarjontaa vuodesta 2013 alkaen yhteensä 2030 aloituspaikalla. Vähentäminen kohdennetaan erityisesti kulttuurialalle, mutta myös matkailu-, ravitsemus- ja talousalalle, sekä tekniikan ja liikenteen alalle. Alueellisesti vähennyksissä huomioidaan koulutukseen siirtyvien ikäluokkien pieneneminen.

Opintojen aloittamista korkeakouluissa nopeutetaan uudistamalla opiskelijavalinnat. Samalla vahvistetaan korkeakoulujen kykyä vastata joustavasti tieteen, työelämän ja yhteiskunnan muutoksiin. Uudet säädökset tulevat voimaan vuoden 2014 alusta. Muutokset selkeyttävät korkeakoulujen koulutusvastuuta, turvaavat koulutus- ja osaamistarpeet ja mahdollistavat koulutuksen kokoamisen suuremmiksi kokonaisuuksiksi.

Opintotuesta ja opintolainasta koostuva opintotukijärjestelmä uudistetaan vuoden 2014 alusta. Tavoitteena on lyhentää opiskeluaikoja ja lisätä opintotuen kannustavuutta. Vuonna 2012 uudistetaan toisen asteen opintotukea ja arvioidaan opintolainavähennysjärjestelmä ja selvitetään muut opintotukijärjestelmän muutostarpeet.

Hallitus on jo päättänyt sitoa opintotuen indeksiin 1.9.2014 lukien. Vuoden 2014 alusta selvitetään edellytyksiä opintotuen tason korottamiseen.

Koulupudokkaita on enintään 8 prosenttia 18 – 24 vuotiaista

Vuoden 2013 alusta jokaiselle nuorelle annetaan yhteiskuntatakuu. Sen perusteella jokainen peruskoulun päättänyt nuori saa koulutuspaikan lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuksessa, työpajassa tai kuntoutuksessa.

Vuosina 2012 – 2015 laaditaan Lukuinto-ohjelma, jonka tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten monipuolisia luku- ja kirjoitustaitoja. Lasten ja nuorten ongelmia ehkäistään useilla liikuntaa ja kulttuuria tukevilla ohjelmilla.

Nuorten osallistumista ja varhaiskasvatusta vahvistetaan vuosia 2012 – 2015 koskevalla Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmalla, jonka toimenpanoon varataan vuosittain 3.5 miljoonaa euroa. Vuonna 2014 vakiinnutetaan lailla oppilaskunnat kaikkiin peruskouluihin sekä vahvistetaan toisen asteen opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksia.

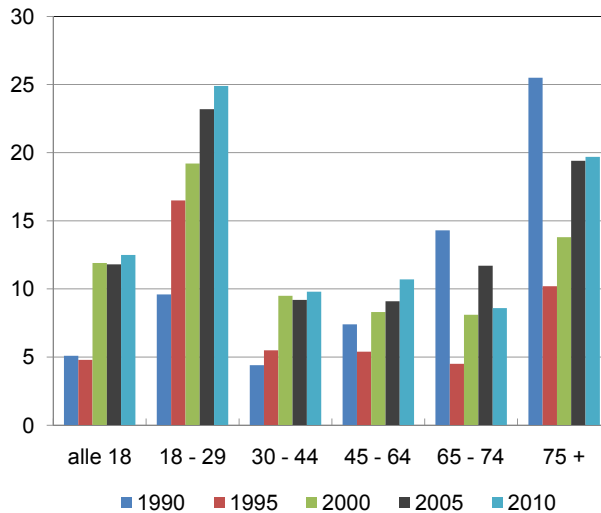
5.5 Köyhien määrä vähenee 150 000:lla

Vuoden 2010 kesäkuun Eurooppa-neuvostossa sovittiin, että köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien joukkoa arvioidaan kolmen indikaattorin eli suhteellisen köyhyysriskin, aineellisen puutteen ja kotitalouden työkäisten jäsenten vajaatyöllisyyden perusteella. Vajaatyöllisyyttä koskevan laskelman ulkopuolelle jätetään 18 – 24-vuotiaat opiskelijat, jotka elävät yksin tai useamman opiskelijan muodostamissa talouksissa.

Kun otetaan huomioon kaikki Eurooppa-neuvostossa päätetyt indikaattorit, köyhyys- tai syrjäytymisriski koskettaa Suomessa kaikkiaan noin 900 000 henkilöä. Eurooppa 2020 – strategian määrällinen tavoite saavutetaan Suomessa, jos köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien määrää voidaan vähentää noin 150 000 henkilöllä. Noin 50 000 henkilön osalta tavoite saavutetaan työllisyystoimin.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien lukumäärän vähentäminen vaatii oikein kohdennettuja toimenpiteitä. Erityisesti pienituloisten lasten lukumäärä lisääntyi 1990-luvun alun laman jälkeen huolestuttavasti. Vuonna 1995 heitä oli vajaa 60 000 ja vuonna 2010 määrä oli noussut 135 000:een. Pienituloisten eläkeläisten lukumäärä on viimeisen 10 vuoden aikana pysynyt lähes ennallaan. Köyhyys on viime aikoina lisääntynyt erityisesti kaupunkiseuduilla ja keskittynyt niiden sisällä tietyille alueille.

Pienituloisten osuus ikäryhmästä, %

Lähde: Tilastokeskus

Suomessa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien joukkoon luokitellaan myös noin 100 000 opiskelijaa, mikä nostaa nuorten osuutta. Heidän pienituloisuutensa on kuitenkin yleensä tilapäistä. Tulot koostuvat pääasiassa julkisista ja yksityisistä tulonsiirroista. Tuetua asumista, koulutuksen maksuttomuutta ja opintolainoja ei lasketa tuloiksi. Osa-aikaisesti työssä käyvät opiskelijat tilastoidaan Suomessa työllisiksi, mikä lisää pienituloisten työssäkäyvien joukkoa. Opiskelijoilla koulutuksen jälkeiset työllistymismahdollisuudet ja tulo-odotukset ovat kuitenkin paremmat kuin kouluttamattomilla.

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien joukkoon sisältyy noin 300 000 vajaatyöllistä. Heistä vain 180 000 on samanaikaisesti pienituloisia. Noin puolet vajaatyöllisistä kuuluu ryhmään, jotka eivät joko ole pienituloisia tai heitä ei ole helppo työllistää. Tähän ryhmään kuuluu noin 100 000 työkyvyttömyyseläkeläistä, noin 30 000 opiskelijaa tai varusmiestä ja noin 20 000 perhevapaalla olevaa, jotka ovat hoitamassa lapsiaan.

Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen on yksi hallituksen kärkihankkeista. Ongelmiin puututaan poikkihallinnollisella toimenpide-ohjelmalla, jonka valmistelua johtaa ministerityöryhmä.

EU:lle valmisteltavan vuoden 2012 kansallisen sosiaaliraportin mukaan köyhyys- ja syrjäytymisriskissä elävien suhteellinen osuus on laskenut hieman vuoden 2008 jälkeen. Samalla kuitenkin työttömyys on kasvanut ja tulo- ja terveyserot ovat lisääntyneet. Sosiaaliraportin mukaan toimenpiteet tulisi kohdistaa pientuloisten kotitalouksien tukemiseen, nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen, osatyökykyisten työllistymiseen, työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen vähentämiseen, työhyvinvoinnin ja palvelujen saatavuuden parantamiseen sekä terveyserojen kaventamiseen.

Vuoden 2012 alussa käynnistettiin sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste II. Ohjelmaan varataan vuosittain 17,5 miljoonaa euroa vuoteen 2015 asti. Tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja sekä kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita ja palveluja asiakaslähtöisiksi. Ohjelman tavoitteet on jaoteltu osatavoitteiksi ja konkreettisiksi toimenpiteiksi. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on antaa hallituksen esitys vanhuspalvelulaiksi vuoden 2012 syksyllä, jolloin laki tulisi voimaan vuoden 2013 alussa. Tavoitteena on myös laajentaa perhekeskustoimintaa, lisätä kotipalveluja ja kehittää matalan kynnyksen palveluja. Sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistusta koskeva selvitys valmistuu vuoden 2012 kesällä.

Asuinalueiden eriytymistä ehkäistään useilla hallituksen käynnistämällä ohjelmilla: 1) vuoden 2012 alussa valmistunut asuntopoliittinen toimenpideohjelma, 2) ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma, 3) pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma ja siihen liittyvät kaupunkien kanssa tehtävät aiesopimukset vuosille 2012 – 2015, 4) metropolialueen kumppanuusohjelma valtion, kaupunkien ja keskeisten toimijoiden kanssa sekä 5) asuinalueiden elinvoimaa, mm. lähi- ja arkiliikuntaa edistävä poikkihallinnollinen ohjelma.

Maahanmuuttajien asemaa parannetaan eri puolilla maata toteutettavilla koulutuksen kokeiluhankkeilla, Niissä etsitään keinoja, joilla voidaan lisätä aikuisikäisten maahanmuuttajien kouluttamista sekä tukea lasten varhaiskasvatusta ja perusopetusta. Kokeilujen tuloksia on tarkoitus hyödyntää tulevan toiminnan valmistelussa. Vuonna 2012 kokeiluihin on varattu noin 3 miljoonaa euroa.

Suomen ensimmäinen romaanipoliittinen ohjelma valmistui vuonna 2009. Ohjelman toimeenpanoa johtaa yhteistyöryhmä, jossa ovat edustettuina eri ministeriöt, kunnat ja romaanijärjestöt. Noin puolet jäsenistä on romanitaustaisia henkilöitä. Yhteistyöryhmä koordinoi ohjelman toimeenpanoa, antaa asiantuntijatukea, huolehtii tietojen keräämisestä ja ohjelman seurannasta sekä laatii ensimmäisen seurantaraportin vuonna 2013.

6 Rakennerahastotoimien sitominen aiempaa tiiviimmin Eurooppa 2020 -strategian toteutukseen

Euroopan alue- ja rakennepoliitiikkaan käytettävät määrärahat ovat merkittävä väline Eurooppa 2020 – strategian mukaisten tavoitteiden saavuttamisessa. Alue- ja rakennepoliitiikkaan käytetään kuluvalle kaudella yli kolmasosa EU:n koko budjetista.

Suomen rakennerahasto-ohjelmat toteuttavat Eurooppa 2020 – strategian tavoitteita siten, että Euroopan aluekehitysrahaston EAKR:n ohjelmissa painotetaan älykästä kasvua ja Euroopan sosiaalirahaston ESR:n ohjelmissa osallistavaa kasvua. Vuoden 2014 alusta käynnistyvällä rakennerahastokaudella EU:n alue- ja rakennepoliitiikka sidotaan aiempaa tiiviimmin Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden mukaiseen toimintaan.

Jatkossa rakennerahastovarojen käytössä korostetaan niiden pysyvää elinkeinopoliittista vaikuttavuutta, kasvu- ja työllisyysnäkökulmaa sekä alueiden elinkeinorakenteen ja toimintaedellytysten kehittämistä kestäväällä tavalla. EAKR:n hankerahoitusta kohdennetaan entistä voimakkaammin uusien elinkeinojen aikaansaamiseen, työllisyyden parantamiseen, kasvuhakuisen yritystoimintaan ja päästöjen vähentämiseen. ESR:n painopistealueina ovat vaikeimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistäminen ja työvoiman osaamisen kehittäminen. ESR-varoilla edistetään myös maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0 295 5 30001
Telefaksi 09 160 33123
www.vm.fi

16a/2012
Valtiovarainministeriön julkaisu
Huhtikuu 2012

ISSN 1459-3394 (nid.)
ISBN 978-952-251-339-7 (nid.)
ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-251-340-3 (pdf)

VM:N
JULKAISUSARJAN
TEEMAT:

Budjetti
Hallinnon kehittäminen
ICT-Toiminta
Kunnat
Ohjaus ja tilivelvollisuus
Rahoitusmarkkinat
Taloudelliset ja
talouspoliittiset
katsaukset
Valtion työmarkkinalaitos
Verotus